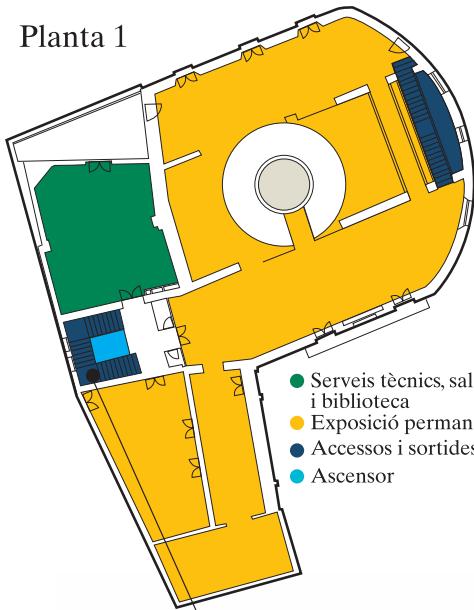

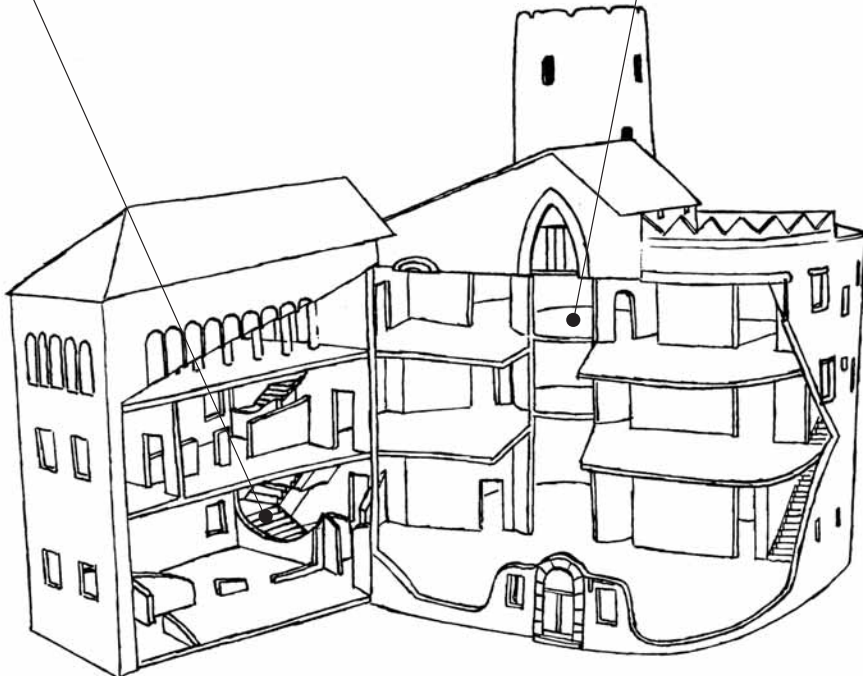
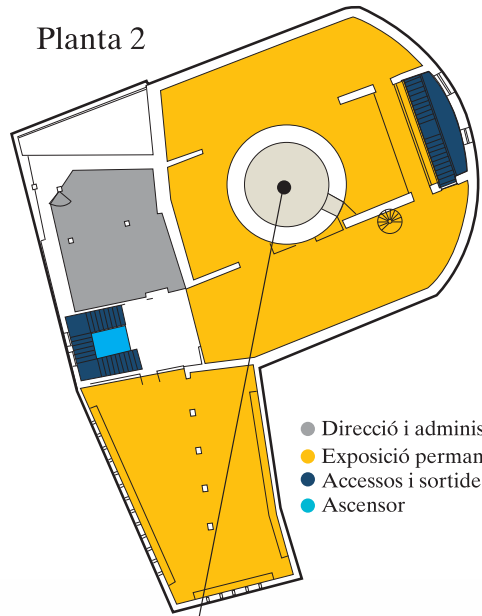
MD

Museu Torre Balldovina
material didàctic

Planta 1

Planta 2

El Museu Torre Balldovina

L'any 1986 l'Ajuntament destina la Torre Balldovina com a seu del museu municipal, de la qual pren el nom, perquè tingui cura de protegir, conservar, estudiar i difondre el patrimoni cultural i natural del territori en col·laboració amb les entitats públiques i privades de la ciutat.

De les col·leccions que formen el fons del Museu cal destacar els materials arqueològics ibèrics provinents del poblat Puig Castellar i de l'assentament de Can Calvet, els materials medievals del Molí d'en Ribé i del Mas Fonollar i els objectes testimonis de la vida agrícola de la Santa Coloma rural. El seu fons comprèn, també, una important col·lecció d'història natural i un recentment creat fons d'art contemporani.

També l'any 1986 l'Ajuntament crea, al mateix temps que el Museu i emplaçat en el mateix edifici de la Torre Balldovina, l'Arxiu Històric de la Ciutat, i li adscriu, com a fons inicial, la documentació municipal anterior a l'any 1945. Actualment, a més, disposa d'alguns llegats particulars i un cada cop més interessant fons d'imatges.

Per últim, el Museu intervé en la gestió del patrimoni immoble de la ciutat, amb una especial cura dels jaciments del poblat ibèric Puig Castellar, del Molí d'en Ribé i de la mateixa Torre Balldovina.

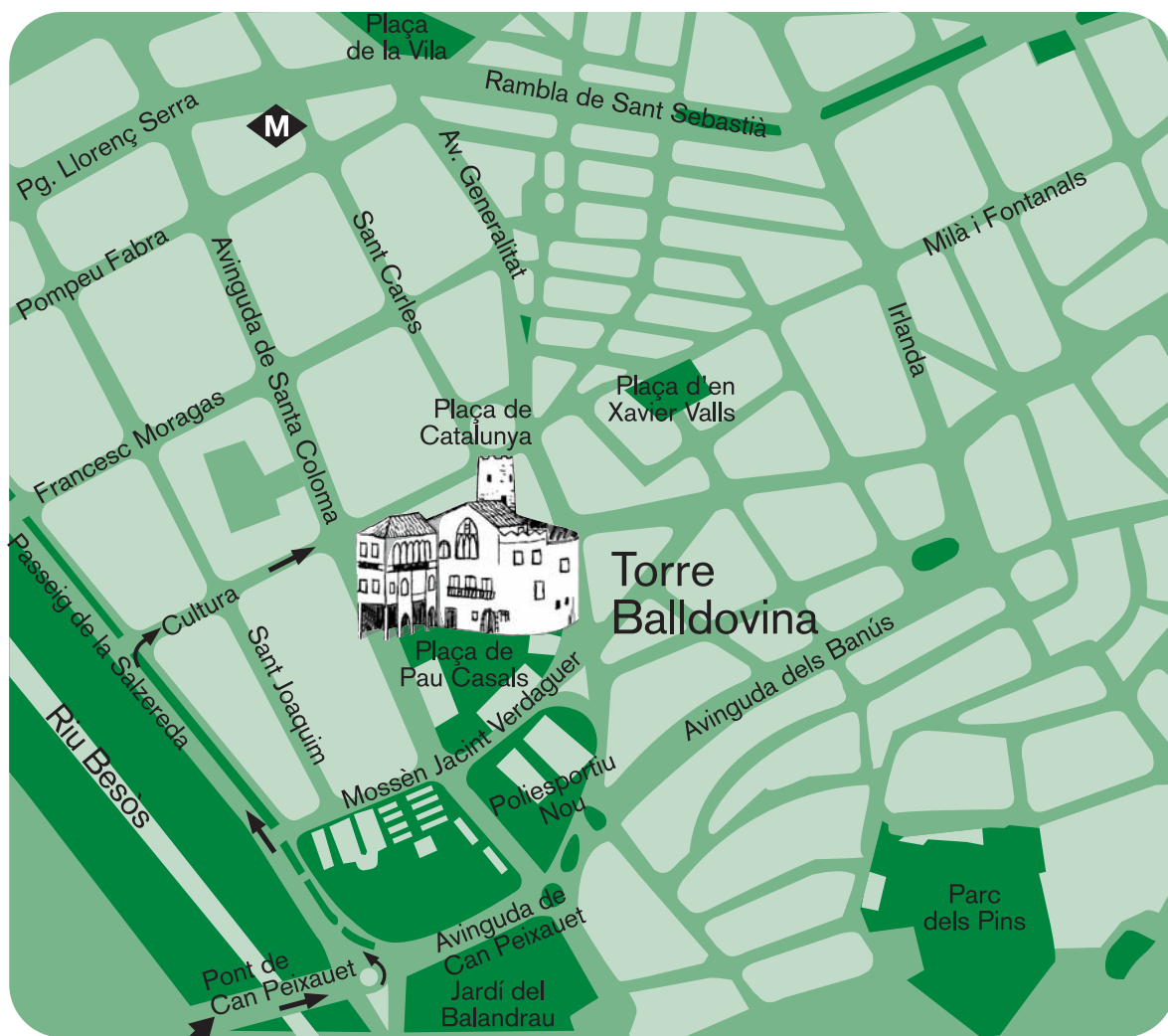
L'edifici

La Torre Balldovina, coneguda quan era masia amb el nom de Torre Sagarra, és un dels edificis més representatius de Santa Coloma.

Construïda al llarg del segle al voltant d'una torrassa de planta rodona originària del segle XI, l'edifici és un gran casal que va passar de tenir una funció inicialment defensiva a una d'agrícola al segle XIV i, finalment, fou residència noble i d'estiueig de la família de l'escriptor Josep Maria de Sagarra. L'any 1972 va ser adquirida per l'Ajuntament i des de 1986 és la seu del Museu Municipal i l'Arxiu Històric de la Ciutat.

La Torre Balldovina és, de tot el Barcelonès nord, l'únic edifici romànic que ha arribat íntegre fins els nostres dies.

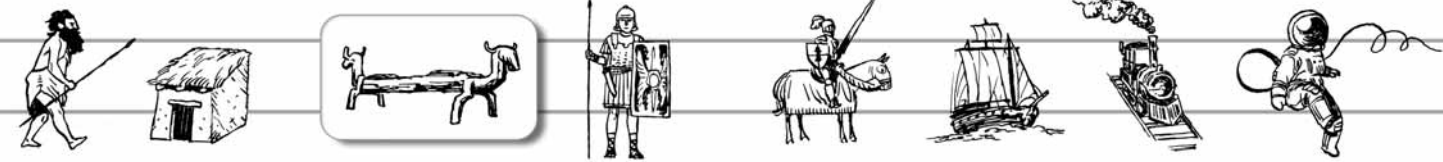
Relacionat amb la gran propietat senyorial de la Torre Balldovina, trobem al seu costat les restes arqueològiques del Molí d'en Ribé, molí fariner baixmedieval mogut per aigua (segles XIV-XX).

**Ronda Litoral B-10,
sortida 30 Bon Pastor**

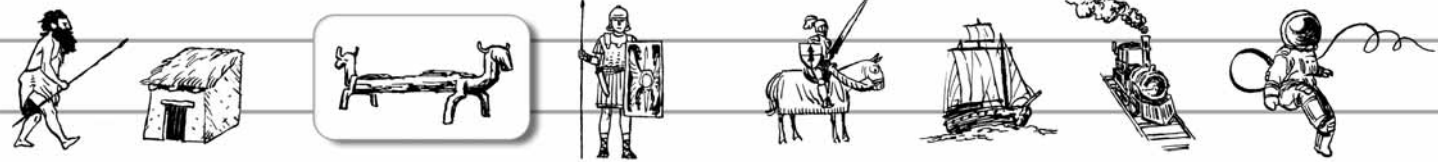
ACCESSOS

- **METRO:** Línia 1 (vermella), estació Santa Coloma
- **AUTOBUSUS:** 35, 42, 800, B-18, B-19, B-20, B-21, B-27, B-30, B-31
- **CARRETERES:** Ronda Litoral B-10, sortida 30 Bon Pastor/Santa Coloma
- **APARCAMENT:** al mateix Museu (accés pels carrers de la Cultura i de Sant Carles)

Som en Silvestre i la Coloma i us acompanyarem en la visita al Museu.

1. ELS IBERS: UN POBLE DE LA MEDITERRÀNIA

La cultura ibera es desenvolupà entre els segles VI i I aC a la franja litoral mediterrània, des d'Andalusia fins al Lenguadoc. Els ibers tenien unes característiques comunes per les relacions culturals i comercials amb altres civilitzacions de la Mediterrània, com el treball del metall, l'ús de la moneda, el torn de terrissaire, el molí de rotació i l'alfabet escrit, però a cada zona mantenien formes de vida, costums i cultura material únics. Gràcies als autors clàssics coneixem els noms de les tribus: ilercavons, ilergets, laietans, indigets, ausetans, cossetans, etc.

a.1

Cultures de la Mediterrània. Situa en el mapa el nom de les cultures de la Mediterrània.

FENICIS
CARTAGINESOS
GRECS
ROMANS
IBERS

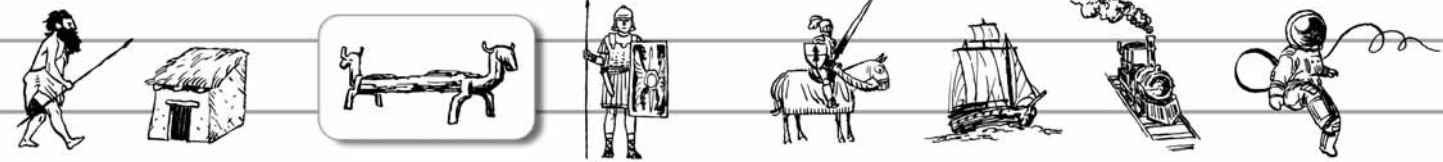
a.2

Cultures de la Mediterrània. Aquí tens alguns objectes que els ibers van adquirir gràcies al comerç entre les diferents cultures del Mediterrani. Pots endevinar què són i per a què serveix cadascun?

2. EL PAISATGE ANTIC

L'entorn natural de la Santa Coloma de fa uns 2.500 anys era diferent de l'actual. El paisatge natural el formaven boscos d'alzines i de roures, i els animals que s'hi trobaven eren espècies actualment desaparegudes, com el cérvol, el senglar, el llop... A la plana hi havia conreus de cereals i vinya, i al riu s'hi pescava. La desembocadura del riu Besòs formava un petit estuari i potser hi havia aiguamolls.

a.3

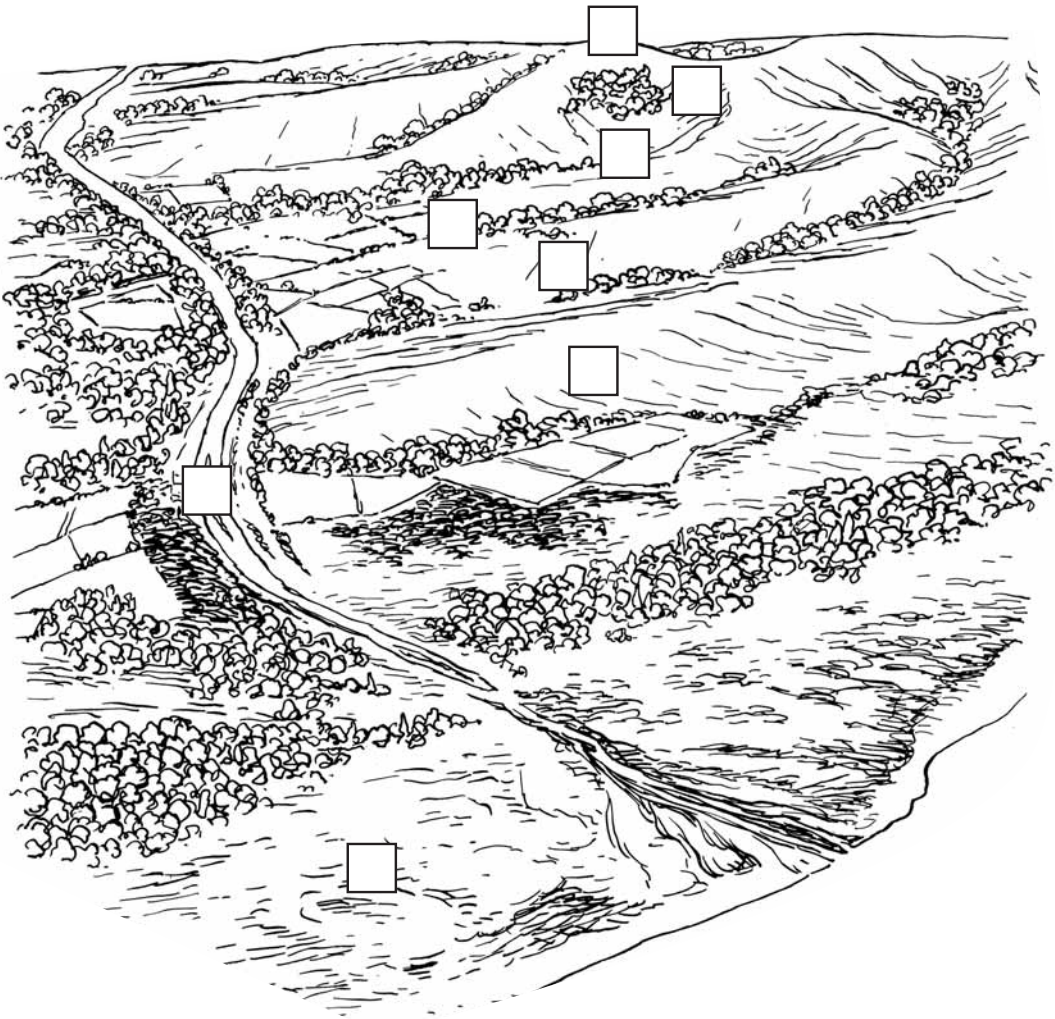

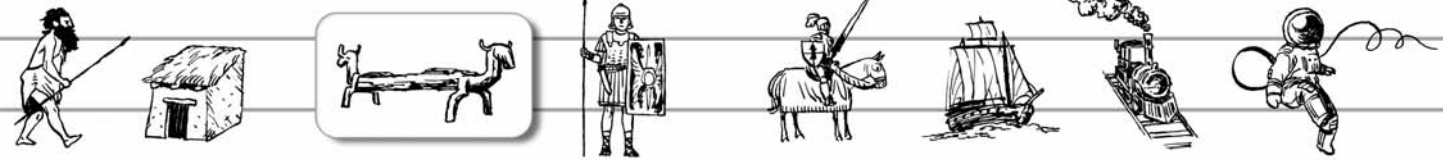
El paisatge antic. Observa el dibuix següent i omple els espais en blanc amb els noms que apareixen a continuació.

1. PUIG CASTELLAR
2. SERRA D'EN MENA
3. SERRA DE MOSQUES D'ASE

4. BOSC D'ALZINA
5. RIU BESÒS
6. MARESMES

7. SITGES
8. ASSENTAMENT RURAL

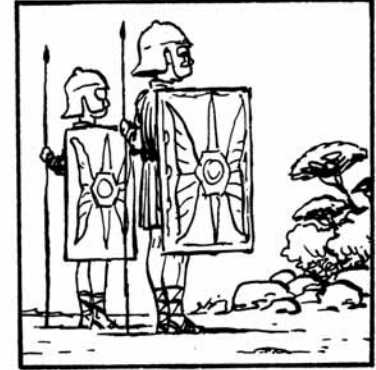
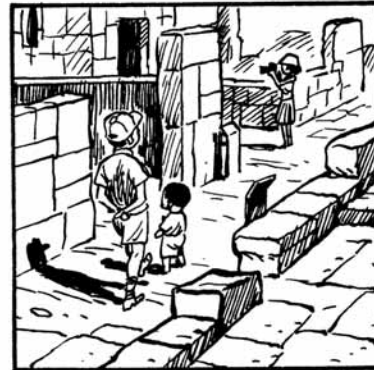
3. AUDIOVISUAL: ELS IBERS

El poblat Puig Castellar, des del segle VI fins al II aC, estava situat al turó del Pollo, des d'on es dominava visualment la línia de la costa, la desembocadura del Besòs, el pla de Barcelona i el Vallès, la qual cosa creava unes condicions defensives i de control del territori importants. El poblat era un assentament de mida mitjana i hi devien viure unes 200 persones, sumant-hi les que cultivaven les explotacions agropecuàries de la plana.

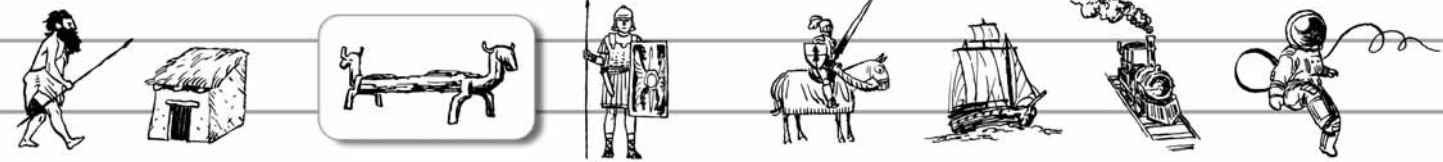
a.4

Audiovisual. Després d'haver vist l'audiovisual, ordena les imatges següents.

4. LA CULTURA MATERIAL

Les restes materials trobades són importants per conèixer i entendre qualsevol cultura o civilització, ja que ens donen informació d'elles. Aquesta sala és un espai on les peces prenen un protagonisme propi i parlen, i a través d'elles entendràs com vivien els ibers, quins costums tenien, quins eren els usos i les funcions de les peces i la relació que hi havia entre els materials d'importació i els contactes comercials amb les altres cultures contemporànies.

a.5

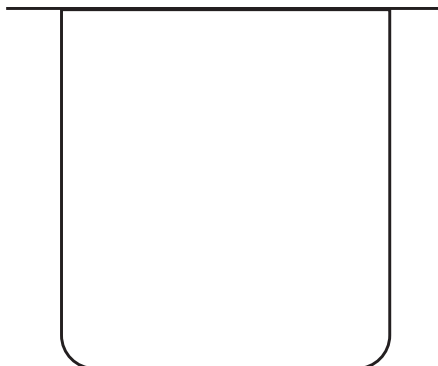
Cultura material. Digues quina era la funció d'aquestes peces.

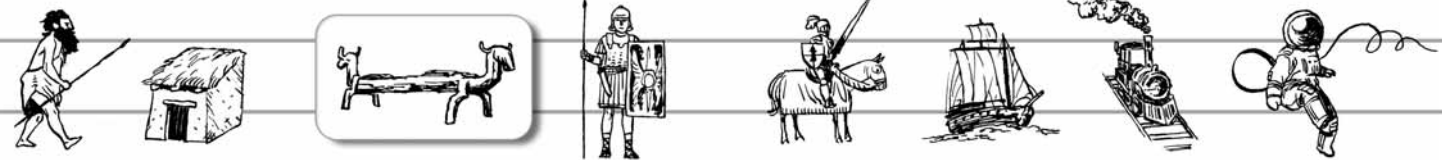

a.6

Cultura material. Decora aquest càtal segons les ornamentacions ibèriques.

5. LA VIDA QUOTIDIANA: LA CASA

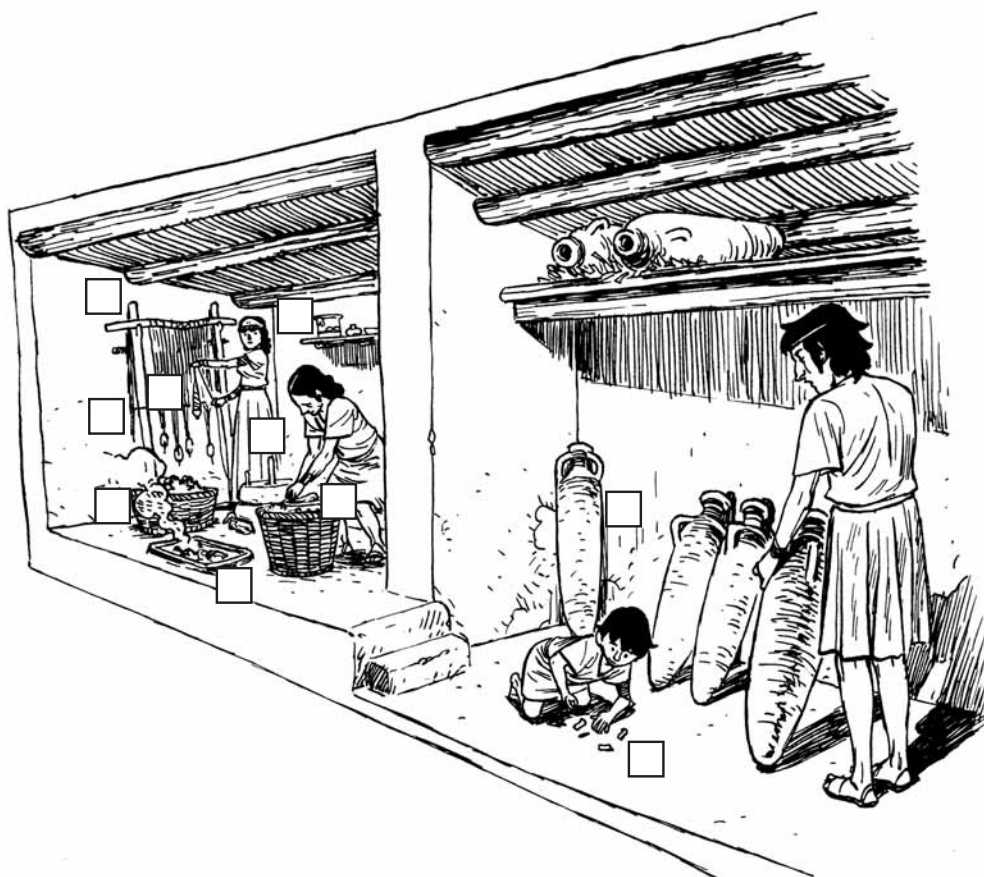
La casa ibèrica ofería aixopluc, però també era l'espai de magatzem i l'àmbit de treball. Les cases eren rectangulars, petites i d'una sola habitació o diverses. Els murs tenien la base de pedra i damunt s'aixecaven fileres de tàpia o de tovots. Els sostres eren de bigues de fusta i, al damunt, es col·locaven canyes o branques cobertes amb capes de fang barrejat amb palla per impermeabilitzar la coberta i impedir l'entrada d'aigua. El terra es condicionava amb capes de pedres, terra, terra batuda piconada i calç, que anivellaven les irregularitats del terreny original.

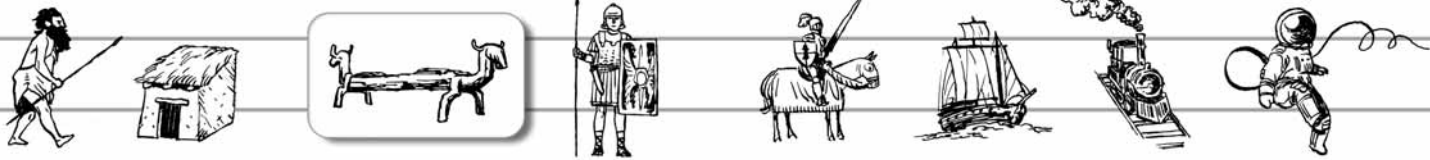
a.7

La casa ibera. Observa el dibuix i identifica els elements següents.

1. TELER
2. PONDUS
3. FUSAIOLA
4. LLANA
5. CISTELLA
6. MOLÍ ROTATORI
7. CÀLAT
8. TABES
9. ÀMFORA
10. LLAR

6. LA VIDA QUOTIDIANA: L'ECONOMIA

Els ibers conreaven cereals i recol·lectaven fruits, plantes i mel; amb la ramaderia de cabres i ovelles s'obtenia la carn i derivats, com la llana i la llet. La cacera de senglars, cérvols, conills i aus, la pesca i la recol·lecció de mol·luscs complementaven la dieta. L'agricultura està documentada gràcies a les troballes d'eines agrícoles, sitges i molins de rotació.

Els ibers intercanviaven mercaderies entre els individus de la mateixa tribu i amb comerciants estrangers. Intercanviaven objectes fets per ells o aliments i matèries que tinguessin en excendent (cereals, metalls, pells, teixits...), i a canvi rebien ceràmica de luxe, armament, joies, perfums o teixits fins. L'ús de la moneda sorgeix amb la presència romana, a partir de la fi del segle III aC. Les monedes eren fetes de bronze i plata, imitaven models grecs i romans i portaven el nom de la tribu escrit amb lletres ibèriques.

a.8

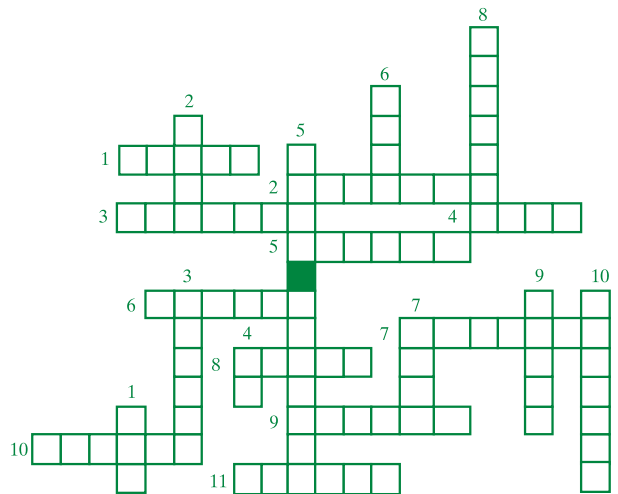
L'economia. Emplena els mots encreuats següents.

HORIZONTALS:

1. Eina per llaurar el camp.
2. Planta de la qual s'extreuen olives.
3. Utensili utilitzat per cremar essències als rituals.
4. Beguda blanca.
5. Petit animal salvatge, de cua curta i orelles grans.
6. Animals domèstics que produeixen llet.
7. Espasa ibèrica.
8. Planta amb la qual es produeix vi.
9. Armament utilitzat per caçar i per a les guerres.
10. Objecte utilitzat per comprar coses.
11. Animal salvatge amb banyes.

VERTICALS:

1. Condiment dolç per al menjar.
2. Al revés, tipus de cereal.
3. Recipient per transportar vi i oli.
4. Beguda alcohòlica.
5. Animal salvatge de carn molt gustosa (dues paraules).
6. Al revés, animal domèstic gran que dona llet.
7. Eina per segar.
8. Eina per tallar arbres.
9. Recipient ibèric d'ús polivalent que apareix a la pàgina anterior.
10. Animal 'covard' que posa ous, portat pels grecs.

a.9

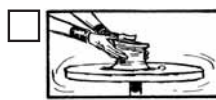

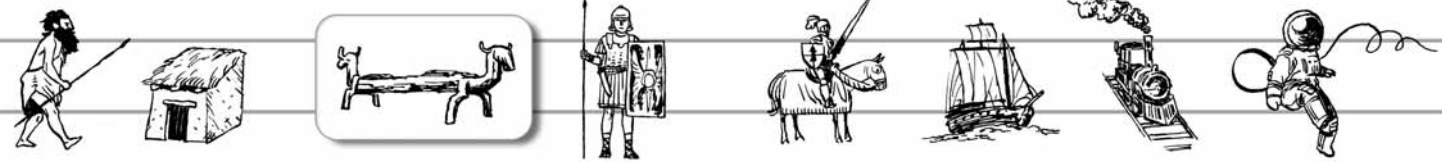
L'economia. Ordena les vinyetes següents que expliquen el procés de la metal·lúrgia i la ceràmica:

metal

ceràmica

7. LA VIDA QUOTIDIANA: L'ESCRITURA

Els ibers desenvoluparen la seva pròpia escriptura per la influència fenícia i grega. Tenen vocals, algunes consonants i síl·labes, amb variants regionals. S'ha arribat a conèixer el valor fonètic dels signes però no el seu significat, és a dir, sabem llegir els textos ibers però no els comprenem.

a.10

L'alfabet iber. Aprofitant l'alfabet, escriu el teu nom.

A	𐌀
E	𐌁
I	𐌂
O	𐌃
U	𐌄

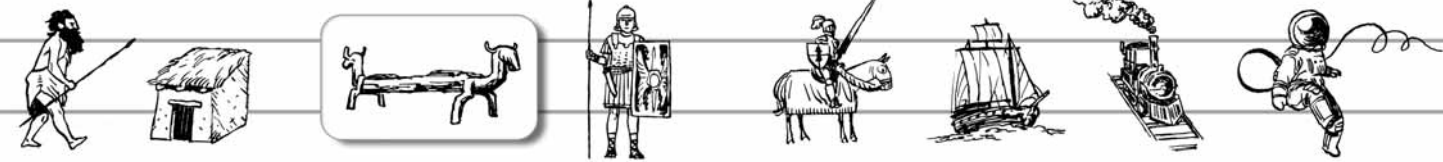
KA	𐌅
KE	𐌆
KI	𐌇
KO	𐌈
KU	𐌉

L	𐌊
M	𐌋
N	𐌌
NN	𐌍
R	𐌎
RR	𐌏
SX	𐌐
DX	𐌑
Z	𐌒

BA	𐌓
BE	𐌔
BI	𐌕
BO	𐌖
BU	𐌗

TA	𐌘
TE	𐌙
TI	𐌚
TO	𐌛
TU	𐌜

8. LA VIDA QUOTIDIANA: LA SOCIETAT

La societat ibera tenia una organització política i social tribal, amb una jerarquització social formada per un grup governant militar, els homes lliures i els esclaus. La presència d'objectes de luxe d'importació, armes i algunes peces singulars com el capfoguer i els cranis enclavats, demostren l'existència d'una certa elit aristocràtica. La família, monògama i de caràcter patriarcal, era una unitat bàsica en el poblat, i l'existència d'activitats especialitzades, com la metal·lúrgia o la ceràmica, amb papers diferenciats i divisió del treball suggereixen una certa complexitat social.

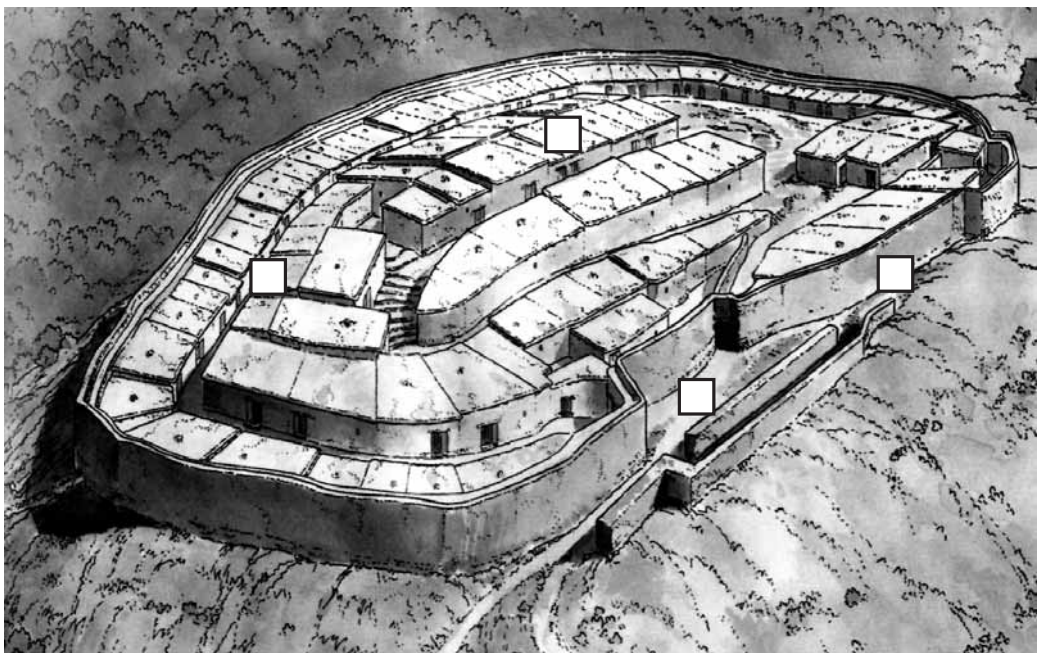
El Puig Castellar representaria un vilatge fortificat, un nucli de poder amb una funcionalitat política d'organització del territori i devia exercir control sobre una sèrie de nuclis dedicats a la producció econòmica.

a.11

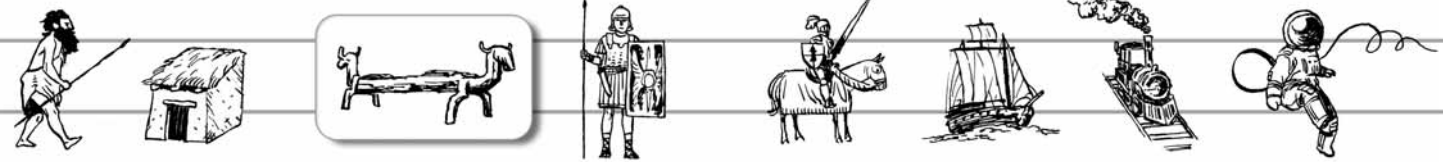

La societat. Assenyalta els elements següents a la recreació del poblat.

1. MURALLA
2. CARRERS
3. CASES EN TERRASSES
4. PORTA D'ENTRADA

Dibuix de Francesc Riart

9. LA VIDA QUOTIDIANA: LES CREENCES

Les creences, els cultes i els rituals ibers, d'origen mediterrani, es relacionen amb la fertilitat dels camps i els ramats. El cap femení de Deméter, la deessa de l'agricultura i de la procreació, era utilitzat de cremador de perfums o de recipient d'ofrenes. El ritual dels cranis enclavats es relaciona amb la tradició celta dels caps tallats: aquests estaven situats a la muralla, exposats a la porta d'accés per espantar l'enemic.

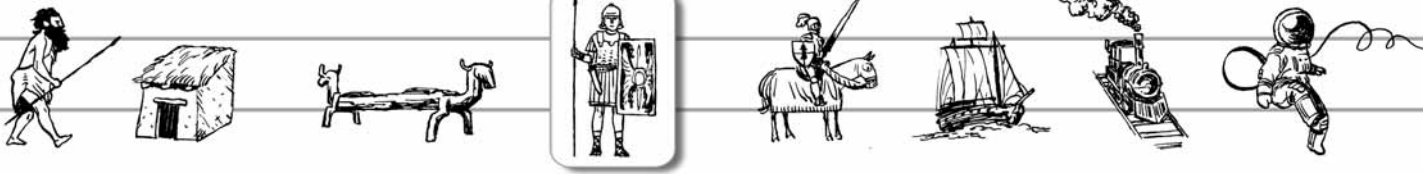
L'enterrament a l'interior de les cases dels nadons morts i els prematurs podia respondre al desig de la família de conservar i protegir el nen i per l'esperança de provocar un nou naixement. Els sacrificis fundacionals de les cases (cranis d'animals enterrats) eren fets segurament per protegir la casa i els seus habitants.

a.12

Les creences. Ordena el ritual funerari del dibuix.

10. LA ROMANITZACIÓ

Els romans arriben a la península al 218 aC, durant la Segona Guerra Púnica, un enfrontament en què lluiten contra els cartaginesos pel domini de la Mediterrània. Els ibers participen en els enfrontaments, en unes ocasions com a aliats dels romans i en altres al bàndol dels cartaginesos. Finalment, els romans guanyen la guerra i s'inicia la conquesta de la península Ibèrica. Divideixen el territori en dues províncies: Citerior (a l'est) i Ulterior (al sud).

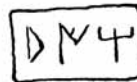
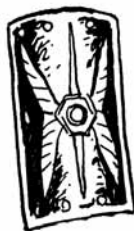
Els ibers, de mica en mica, van adoptant progressivament la cultura romana i abandonen els seus poblats per anar a viure a les noves ciutats romanes, com *Baetulo* i *Iluro*.

La romanització suposa l'expansió dels costums i la vida romana, que acabaran per anul·lar la tradició ibèrica: s'imposarà l'ús del llatí, l'aplicació de les lleis romanes, l'organització territorial dels invasors, la seva nova religió...

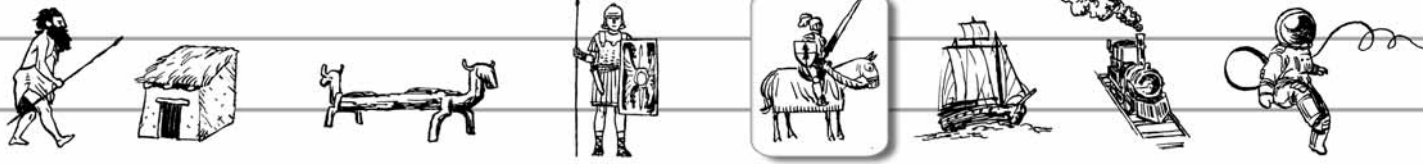
a.13

La romanització. Lliga amb fletxes els elements que pertanyen al món ibèric i al món romà amb les figures corresponents.

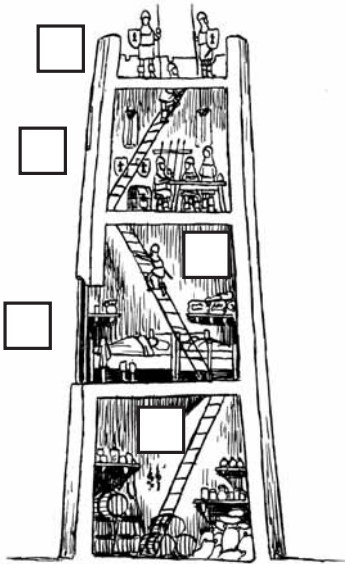
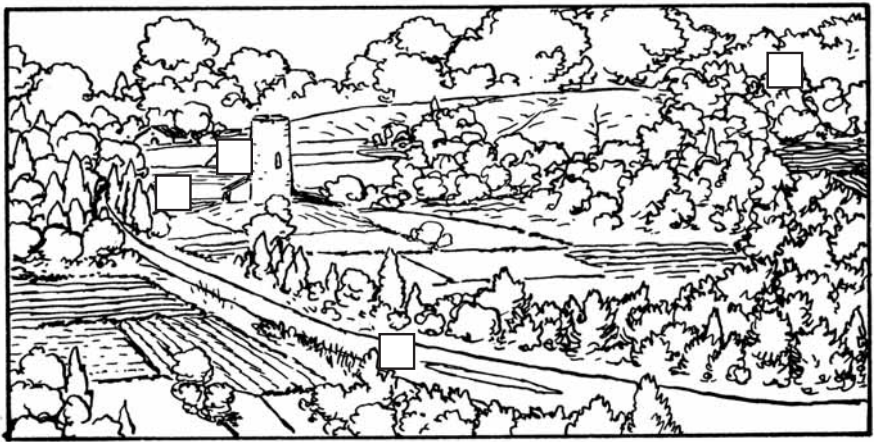
11. L'ÈPOCA MEDIEVAL

Amb la desaparició de l'Imperi Romà s'inicien les invasions àrabs i s'abandona el territori per cercar la protecció de les muntanyes. La població que es queda a la plana opta per crear torres defensives, com la Torre Balldovina, per fer front als perills. Les vil·les romanes evolucionen com a cases de pagès i creen cap a l'any 1000 un poblament dispers, amb un petit nucli entorn de la primera església parroquial de Santa Coloma, consagrada el 1187, i prop de la seguretat que ofería la Torre Balldovina.

Aquesta fortificació permetia als seus propietaris tenir el control de bona part del pla nordoriental del territori de Barcelona dominant dues vies, el riu Besòs i el camí procedent del Vallès, com també gaudir de terres de conreu fèrtils i de boscos de pastura i de cacera. La seva propietat també incloïa cases, molins, recs, eines, homes i dones, censos i usatges i drets senyorials.

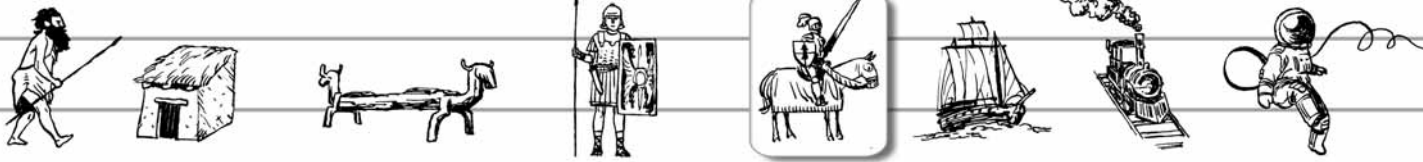
a.14 **L'època medieval.** Emplena els espais següents segons el llistat.

1. BOSC
2. CONREUS
3. TORRE BALDOVINA
4. RIU BESÒS

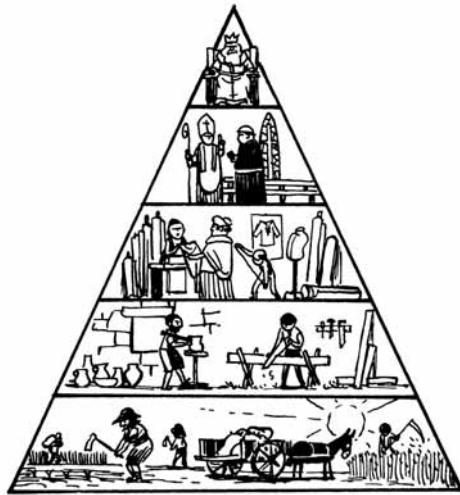
1. MAGATZEM
2. PORTA D'ACCÉS
3. ZONA D'HABITATGE
4. TERRASSA
5. COS DE GUÀRDIA

12. EL SENYOR DE LA TORRE

El 1020 apareix per primera vegada la *Turris Baldovin*. El nom li ve donat del senyor Balldovino, de manera que quedava ben palès el poder del senyor sobre la pagesia (procés de feudalització). Al segle XIII la Torre Balldovina passà a formar part del patrimoni dels Grony, una important família barcelonina de mercaders. Aquesta família són burgesos que imiten les actituds de la noblesa adquirint patrimoni i convertint-se en senyors jurisdiccionals el 1320.

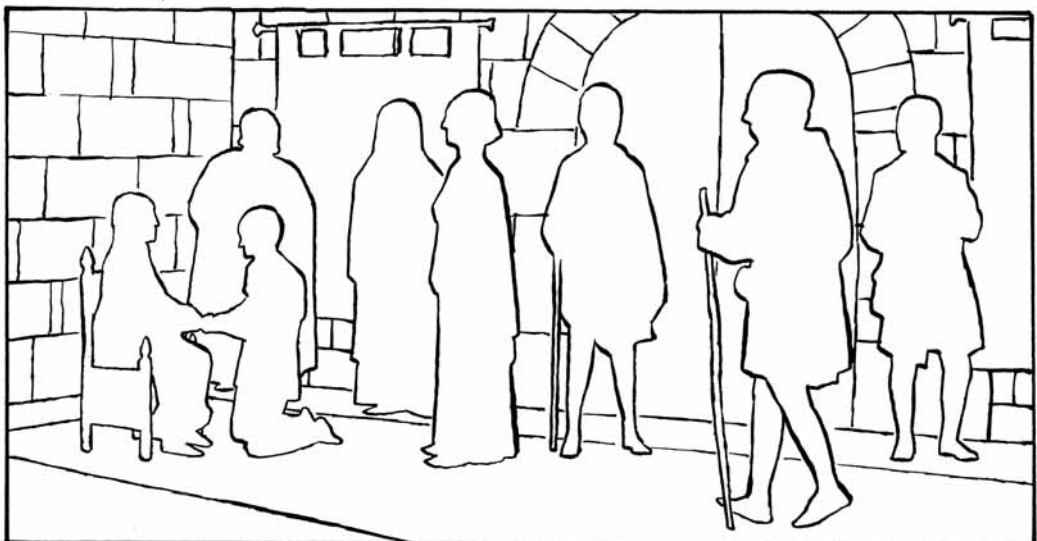

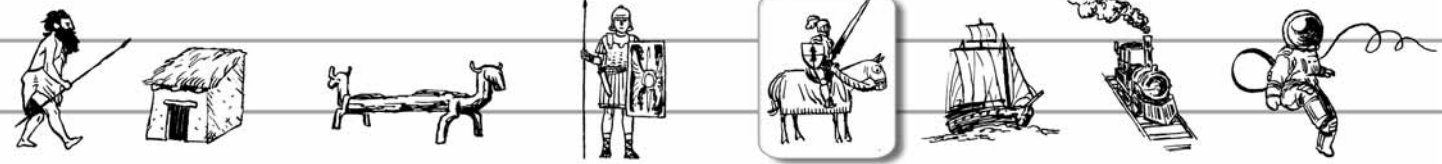
a.15

El senyor de la torre. Identifica les persones següents que participen en el jurament de fidelitat.

1. GALCERAN DE CASTELLBISBAL
2. FRANCESC GRONY

13 . LA SANTA COLOMA AGRÍCOLA

Garantida la seguretat del país, la vall del riu Besòs viu un important desenvolupament de l'agricultura i un increment de la seva població. Això provoca l'evolució de la torre militar cap a residència i masia.

A través de l'inventari dels béns de la Torre Balldovina realitzat l'any 1439, coneixem l'estructura i les funcions de l'edifici, a més d'aspectes de la vida quotidiana dels seus habitants. La Torre semblava un petit castell, amb la capella al costat i una presó a les golfes, que mostrava el poder del senyor. Hi havia un espai dedicat a la producció i l'emmagatzematge del vi. La residència dels senyors era al primer pis, on hi havi estances com els dormitoris i la sala principal destinada a menjador i a sala d'esdeveniments.

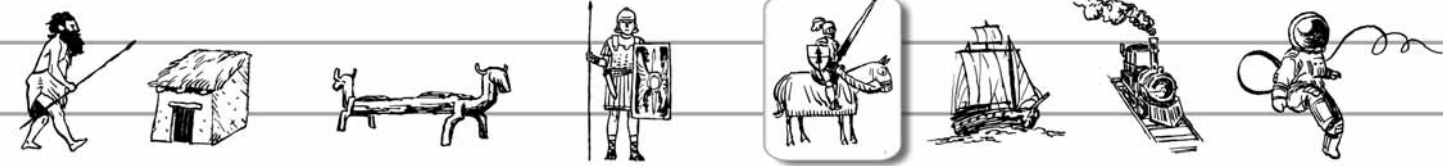
a.16

La Santa Coloma agrícola. Relaciona els dibuixos següents amb les seves imatges.

1. AIXADA
2. ARADA
3. CÀVECS
4. CISTELL
5. FALÇ
6. FANGUES
7. PIC

14. EL MOLÍ D'EN RIBÉ

A l'època medieval, la construcció i l'ús dels molins fariners són un dret dels senyors. Els pagesos, a més de construir-los i mantenir-los, estaven obligats a portar a moldre el blat al molí del seu senyor i pagar per aquest servei.

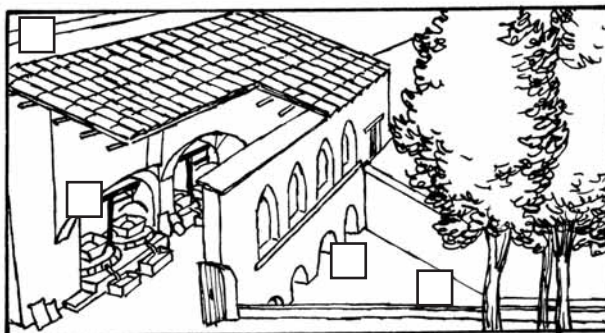
El molí fariner d'en Ribé data del segle XIV. Es construeix aprofitant les aigües d'un torrent procedent de les muntanyes, que, un cop utilitzades pel molí, s'aprofitaven per regar. S'aprofita el desnivell natural de terreny per construir els tres nivells típics d'un molí: la bassa, la sala de les moles i els carcabans, amb l'àrea corresponent de desguàs.

a.17

El molí d'en Ribé. Identifica les parts del molí.

1. BASSA
2. DESGUÀS
3. CARCABANS
4. SALA DE MOLES

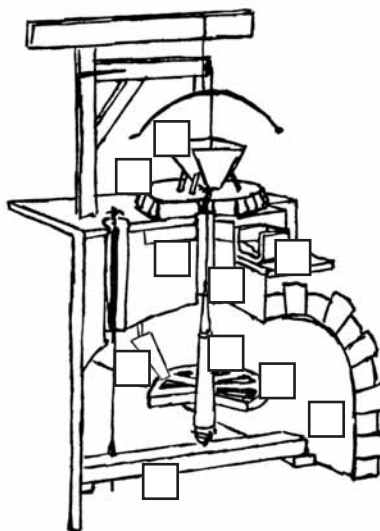

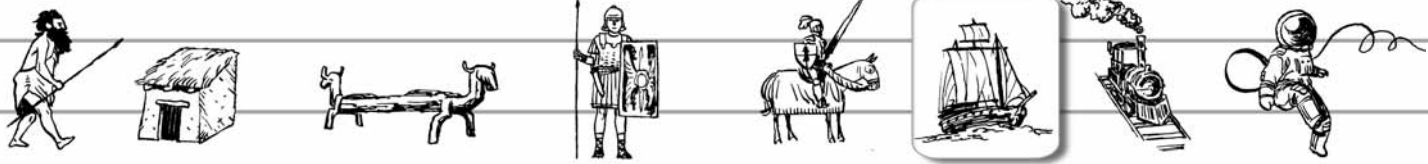
a.18

El molí d'en Ribé. Identifica les parts del sistema de mòlta.

1. TREMUJA
2. MOLA SOBIRANA
3. MOLA SOTANA
4. FARINERA
5. COLLFERRO
6. ARBRE
7. CANAL DE L'AIGUA
8. RODET
9. BIGA
10. CARCABÀ

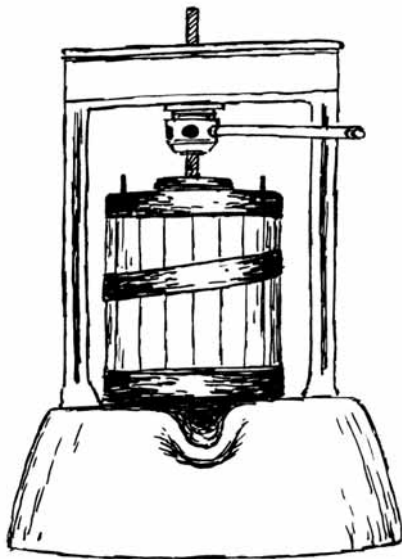
15. JAUME GALOBARDES

Jaume Galobardes neix l'any 1776 i mor l'any 1863. Era un pagès i tractant de vi de Santa Coloma, molt religiós i culte, cosa poc corrent en el seu temps. L'any 1817 escriu un llibre, una crònica històrica del seu temps, que ens ha permès conèixer com era la Santa Coloma del segle XIX: preus dels productes de la terra, costums, famílies, cultius, anècdotes...

a.19

Jaume Galobardes. Ordena les vinyetes del procés de fabricació del vi i emplena els mots encreuats següents.

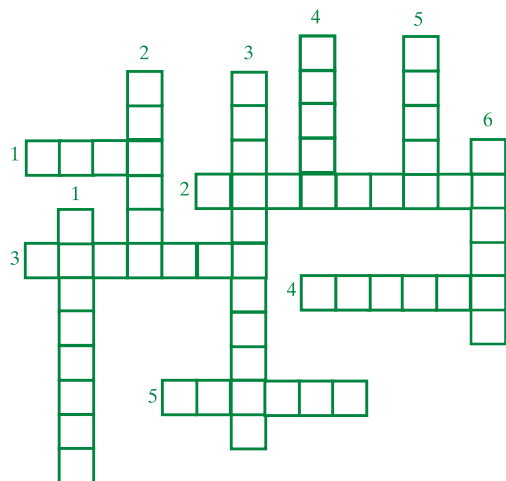

HORITZONTALS:

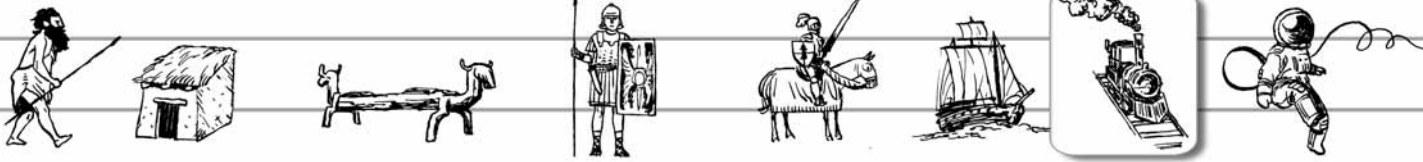
1. Cistell de gran fondària.
2. Atuell de fusta amb 2 nanses per transportar la verema.
3. Sedàs.
4. Serra dentada petita.
5. Portadora coberta per transportar líquids.

VERTICALS:

1. Eina per podar.
2. Màquina per comprimir.
3. Utensili per ensofrar.
4. Estri per abocar líquids en recipients de diferents mides.
5. Falç petita.
6. Eines semblants a l'aixada, però de fulla més estreta.

16. EL RIU BESÒS

El Besòs és un riu que neix de la unió del Congost i el Mogent a Montmeló, i s'alimenta de les rieres i els torrents provinents de les serralades Litoral i Prelitoral. A les zones altes de la conca, el riu Besòs conserva les seves ribes naturals, però actualment els cursos mitjà i baix i alguns dels seus afluents són canalitzats.

El Besòs aïllava Santa Coloma de Barcelona a causa de les grans riuades i l'espessa vegetació de ribera. Les febles passereres de fusta que existien per travessar-lo van ser substituïdes l'any 1915 per un pont.

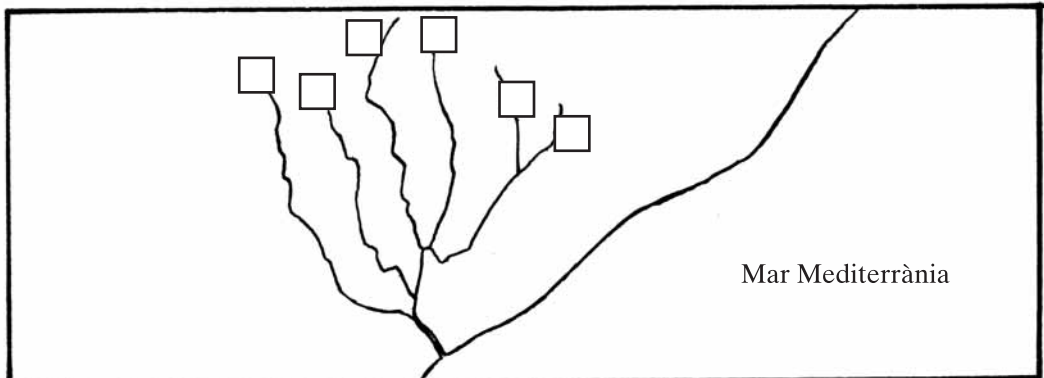
a.20

El riu Besòs.

1. Identifica el nom dels rius que formen la conca del Besòs.
2. Compara l'estat actual del Besòs amb com era fa 100 anys.

1

1. RIERA DE CALDES	4. RIU MOGENT
2. RIERA DE CÀNOVES	5. RIU RIPOLL
3. RIU CONGOST	6. RIU TENES

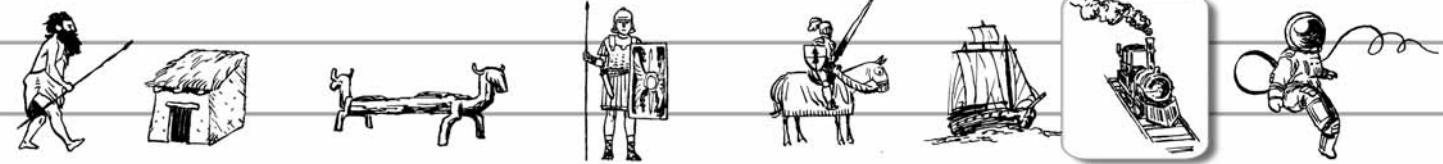
2

.....

.....

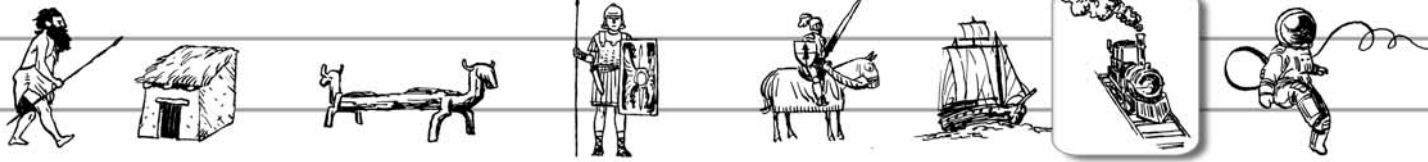
.....

17. SANTA COLOMA A PRINCIPI DEL SEGLE XX

A l'inici del segle XX Santa Coloma de Gramenet ocupava les dues bandes del riu Besòs i comptava amb més de 1.500 habitants. El centre estava entre l'antiga església barroca i l'Ajuntament. En trobar-se prop de Barcelona, en un entorn agradable i d'ambient rural i amb un bon clima, Santa Coloma fou un bon lloc, a final del segle XIX, per anar a estiuajar. Els estiuajants aportaran cultura, costums i tecnologia a la vila.

18. ELS ESTIUEJANTS: LA FAMÍLIA SAGARRA

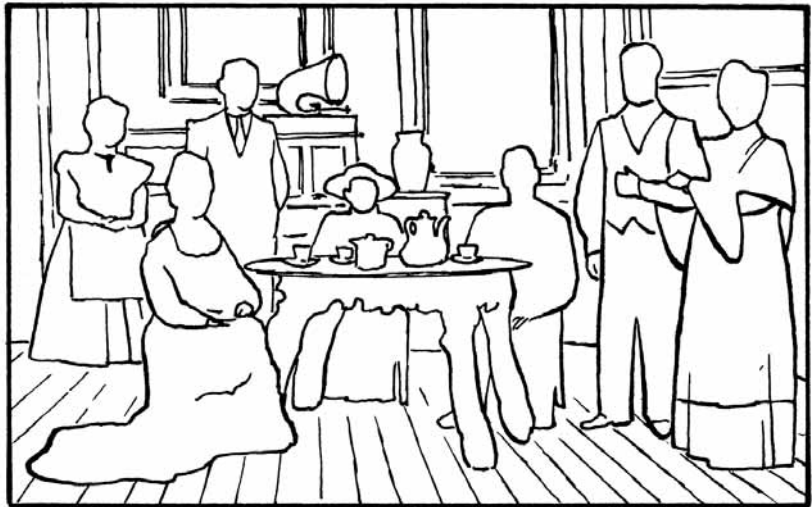
El 1865, per una epidèmia de còlera, els Sagarra decideixen traslladar-se a Santa Coloma i instal·lar-se a la Torre Balldovina, on passen quatre mesos l'any. Entre els anys 1914 i 1918, Ferran de Sagarra i Siscar feu reformes a la casa. Va ampliar l'edifici amb una construcció d'estil neogòtic, combinant el Modernisme i el Noucentisme.

a.21

La família Sagarra. Observa el dibuix següent i identifica cadascuna de les persones que hi apareixen.

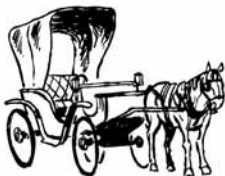
1. FERRAN DE SAGARRA
2. M. DOLORS FILOMENA DE CASTELLARNAU
3. MOSSÈN JOAN PALÀ
4. LLORENÇ SERRA
5. MARIETA SERRA
6. JOSEP MARIA DE SAGARRA
7. MINYONA PEPETA

a.22

La família Sagarra. Encercla quins elements podríem trobar a la casa de la família Sagarra.

EL JOC DEL CAPFOGUER

El Capfoguer

De capfoguer a capfoguer
i llanço per passar-m'ho bé.

La Torre

De torre a torre
per no haver de córrer.

La Calavera

Fas bé d'espantar-te.
Torna a començar
tot queixant-te.

El Forat

Has caigut al forat.
Et quedaràs un torn
ben aturat.

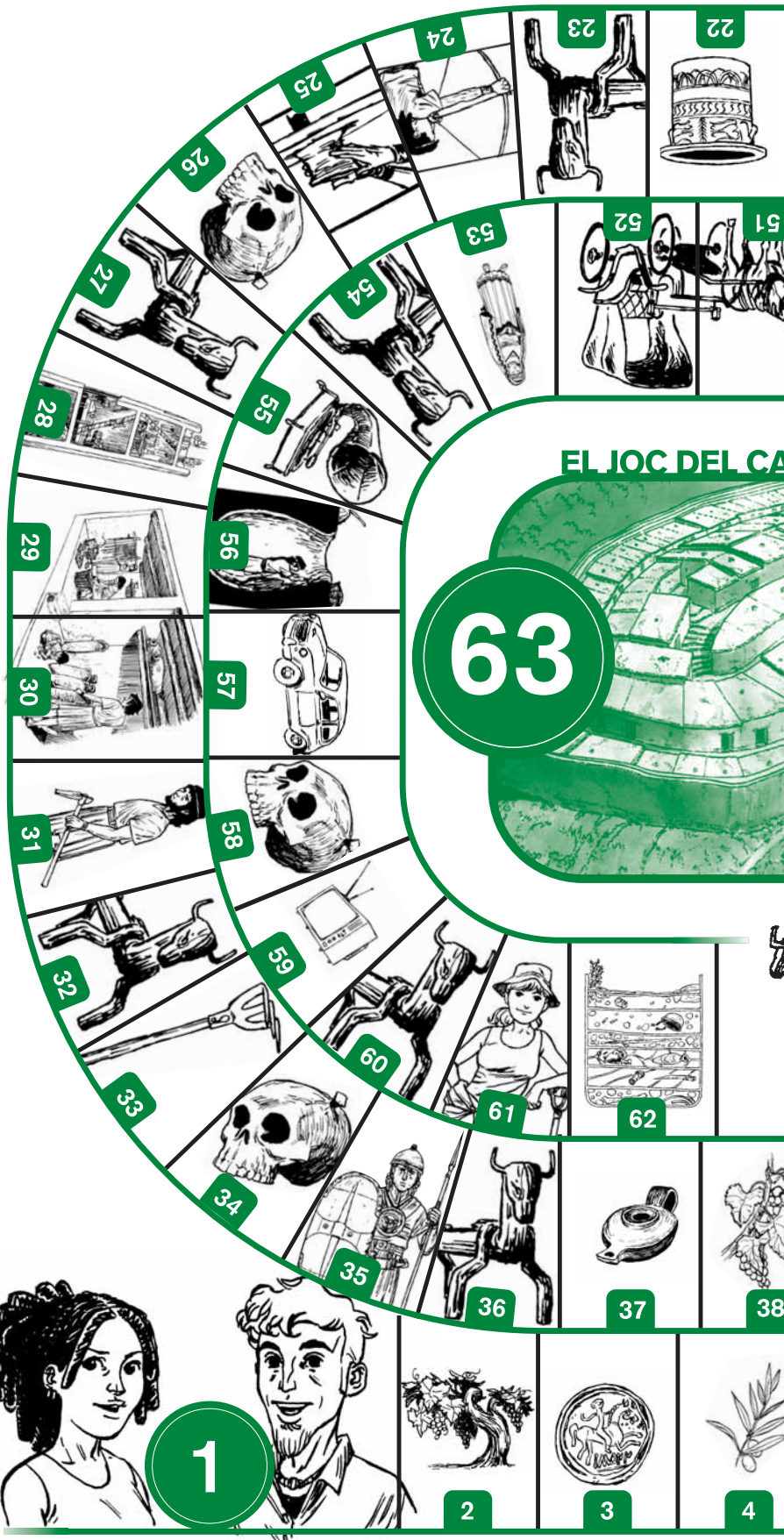
La Moneda

Has tingut sort
però no et mous del lloc.

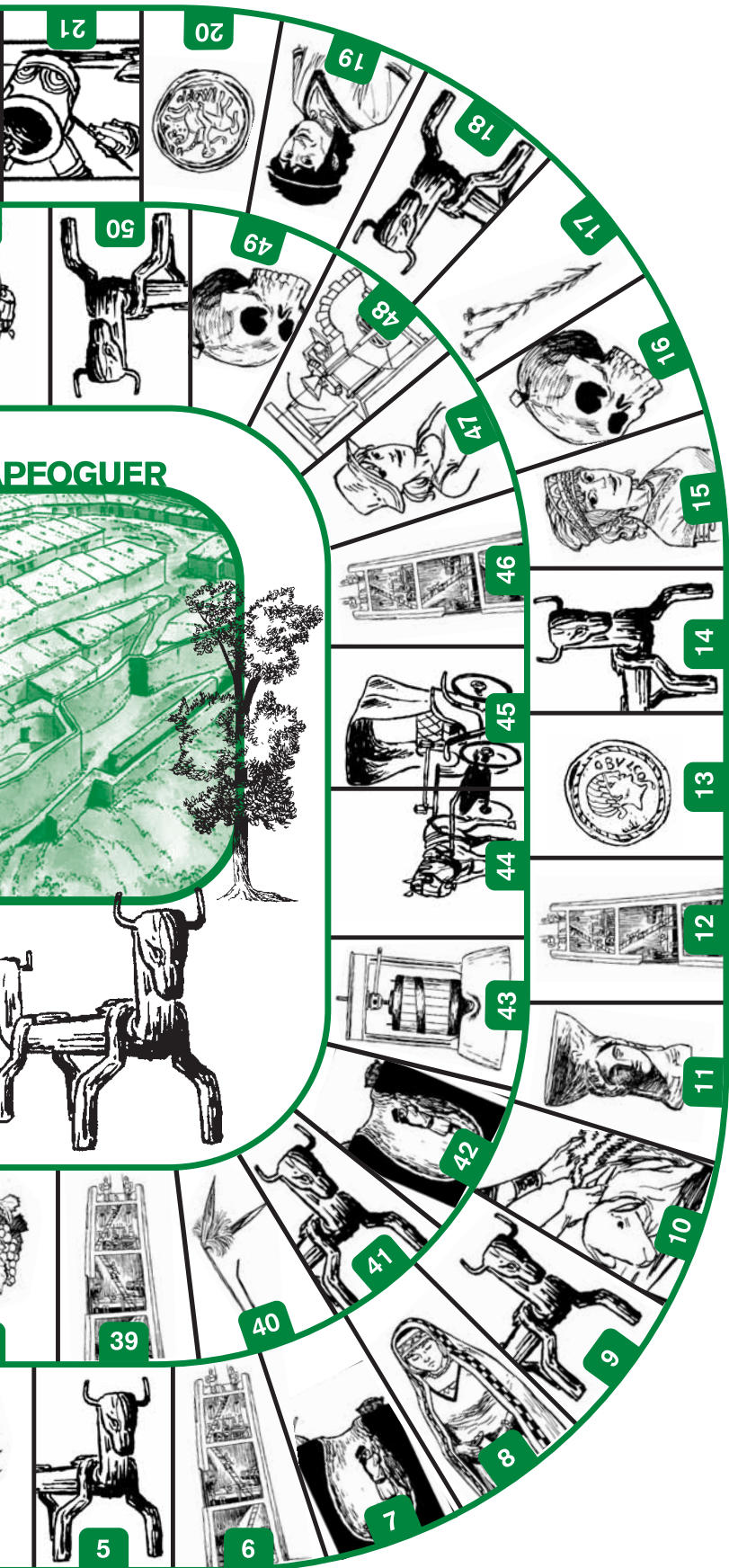

El Cotxe de Cavalls

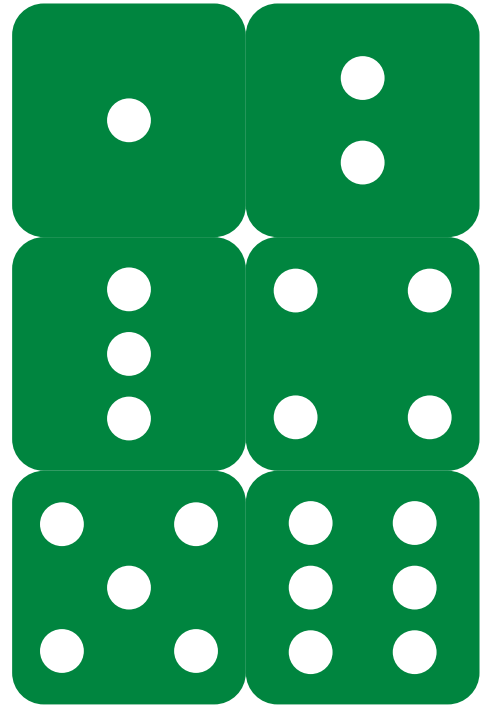
Si trepitges el carruatge
retrocedeix una casella
amb coratge.

Si no teniu daus, feu una boleta amb un trosset de paper i llanceu-lo aquí al damunt. Així sabreu quantes caselles heu d'avançar.

SUMARI

El Museu Torre Balldovina	3
Situació i accessos	4
Presentació	5
1. Els ibers: un poble de la Mediterrània	6
2. El paisatge antic	7
3. Audiovisual: els ibers	8
4. La cultura material	9
5. La vida quotidiana: la casa	10
6. La vida quotidiana: l'economia	11
7. La vida quotidiana: l'escriptura	12
8. La vida quotidiana: la societat	13
9. La vida quotidiana: les creences	14
10. La romanització	15
11. L'època medieval	16
12. El senyor de la torre	17
13. La Santa Coloma agrícola	18
14. El molí d'en Ribé	19
15. Jaume Galobardes	20
16. El riu Besòs	21
17. Santa Coloma a principi del segle XX	22
18. Els estiuejants: la família Sagarra	23
El joc del capfoguer	24
Notes	26

Edita: Museu Torre Balldovina
Ajuntament de Santa Coloma de Gramenet

Direcció: Ramon Sagués

Continguts: TEA Difusió Cultural

Il·lustracions: Ricard Fernández

Fotografia: Albert L. Rovira, Museu d'Arqueologia de Catalunya

Correcció lingüística: CNL L'Heura

Disseny gràfic i maquetació: La Page Original

Producció gràfica: ???

Dipòsit legal: ???

Plaça de Pau Casals, s/n - 08922
Apartat de Correus, 62 - 08921
Santa Coloma de Gramenet

Telèfon: 93 385 71 42
Fax: 93 466 09 74
A/e: m.st.colomag@diba.es
Web: www.diba.es/museus/mtbsc.htm

Ajuntament
de Santa Coloma
de Gramenet

Diputació
Barcelona
xarxa de municipis

Generalitat de Catalunya
Departament de Cultura